

ZAGADNIENIA TEORETYCZNE I KULTUROWE

*Małgorzata Rzeszutko-Iwan**

LINGWISTYKA, GLOTTODYDAKTYKA, PRAKTYKA DYDAKTYCZNA – ROLA TEORII JĘZYKOZNAWCZYCH W PROCESIE GLOTTODYDAKTYCZNYM

Słowa kluczowe: glottodydaktyka, interdyscyplinarność, język.

Streszczenie. Celem artykułu jest ukazanie znaczenia wiedzy językoznawczej (koncepcji językoznawczych) w procesie nauczania języka polskiego jako obcego. Świadomość własnej tożsamości jako nauki pozwala glottodydaktyce na sensowną interakcję z obszarami pokrewnymi. Koncepty pochodzące z innych dziedzin wiedzy, np. językoznawstwa, psychologii, są źródłem bodźców i inspiracji, wspomagają glottodydaktykę. Interdyscyplinarność bowiem powoduje rozszerzanie pola badawczego i stanowi znak czasu we współczesnej nauce. Zarówno lingwistyka, jak i glottodydaktyka posiadają wspólny przedmiot badań, jakim jest język, różnica dotyczy perspektywy oglądu prowadzonych analiz: zdefiniowania pojęcia i jego opisu oraz sposobów nauczania (uczenia się). Glottodydaktyk podchodzi do języka wieloaspektowo. Język bowiem to system, narzędzie komunikacji, źródło kultury i wiedzy o świecie. Zatem nie sposób nie zauważać i nie doceniać znaczenia teorii językoznawczych w metodyce nauczania języków obcych.

Lingwistyka pojmowana jako całościowa nauka posiada bardzo wiele rozgałęzień. Zgodnie ze stwierdzeniem Franciszka Gruczy (2010, s. 144), „dychotomiczny podział lingwistyki na teoretyczną i stosowaną nie jest słuszny dlatego, że tworzenie teorii, w ścisłym rozumieniu tego słowa, stanowi tylko jedną z faz LC, a LS tylko jedną z faz lingwistyki zajmującej się zagadnieniami natury prognostycznej, czyli – inaczej mówiąc – podziału tego nie sposób uznać za trafny, dlatego że poza swym nawiasem pozostawia spore części lingwistyki

*malgorzatarzeszutko@wp.pl, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Centrum Języka i Kultury Polskiej dla Polonii i Cudzoziemców, ul. Weteranów 18, 20-038 Lublin, ORCID: 0000-0002-5416-3724.

w ogóle”¹. Szeregowe zestawienie w tytule artykułu terminów *lingwistyka*, *glottodydaktyka*, *praktyka dydaktyczna* nie potwierdza tym samym dychotomicznego podziału.

Cała nauka nie tylko prezentuje opis (deskrypcję) i wyjaśnienia (eksplikacje) zjawisk, badania ich historii, lecz także dąży do realizacji celów badawczych o charakterze praktycznym (stosowanym, aplikatywnym) z powodów zarówno czysto scjentystycznych, jak i społecznych, np. potrzeb ludzi. „Każda wiedza aplikatywna, czyli wiedza wyprowadzona z odpowiedniej wiedzy podstawowej, w szczególności z odpowiedniej wiedzy natury teoretycznej, jest jednocześnie pewnym rodzajem *know how* i tym samym wiedzą pod względem formalnym zbieżną z wiedzą czysto praktyczną” (Grucza 2010, s. 134). Ta wzajemna zależność umożliwia nie tylko przejście od wiedzy teoretycznej do praktyki, lecz także, opierając się na aspektach praktycznych, pozwala na wskazywanie ewentualnych braków w samej teorii. Glottodydaktyka mieści się tym samym w ramach lingwistyki stosowanej, gdyż m. in. testuje w praktyce teorię dotyczącą akwizycji języków, a np. dewaluuując określone twierdzenie, może tworzyć własną, nową teorię, którą następnie poddaje weryfikacji. Błędne jest zatem utożsamianie lingwistyki stosowanej wyłącznie z metodyką lub dydaktyką języków obcych (glottodydaktyką)². Jednak w początkach lingwistyki stosowanej w Polsce, tj. w 2. poł. XX w., poprzez nawiązania do ujęć brytyjskich (Rogers 1988), kojarzona była ona z dydaktyką i metodyką języków obcych. Przy czym, jak stwierdza F. Grucza (2010, s. 134), „naukowe testowanie (uzasadnianie lub dewaluowanie) czysto praktycznej wiedzy dotyczącej ludzkich języków, ich funkcjonowania czy posługiwania się nimi” jest, jak już wspomniano, tylko jednym z zadań lingwistyki stosowanej.

Autorka niniejszego artykułu za oczywisty uznaje fakt istnienia samodzielnej dyscypliny naukowej zajmującej się uczeniem i przyswajaniem języków (obcych), tj. glottodydaktyki (dydaktyki języków obcych)³. Dopiero świadomość własnej tożsamości jako nauki pozwala danej dziedzinie na sensowną interakcję z obszarami pokrewnymi, bowiem bezkrytyczne przejmowanie teoretycznych koncepcji języka lub jego przyswajania, nie tylko w przypadku dydaktyki języków obcych, jest pozbawione sensu. Należy rozumieć te ujęcia w celu określenia,

¹ Lingwistyka czysta (LC) i lingwistyka stosowana (LS) to komplementarne części całej lingwistyki; szerzej na temat rozumienia tych pojęć por. np. Grucza 2010.

² „Błędem jest także utożsamianie lingwistyki stosowanej wyłącznie z analizą błędów językowych, kulturą języka, studiami interkulturowymi czy też tzw. lingwistykami myślnikowymi” (Grucza 2010, s. 144).

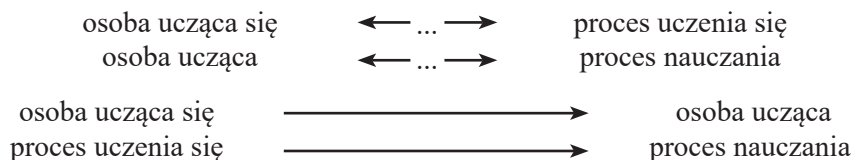
³ M. Dakowska (2010, s. 148) wyraża obawy nt. tożsamości dziedziny nauczania języków obcych, samodzielności glottodydaktyki, jej statusu w świecie akademickim. Uważa, że wciąż są specjaliści, którzy kwestionują konieczność konstytuowania samodzielnej dyscypliny naukowej zajmującej się uczeniem i przyswajaniem języków obcych, tj. glottodydaktyki (dydaktyki języków obcych), która nie może być częścią innej dziedziny.

co jest przydatne i co można zastosować w glottodydaktyce. I. Bobrowski (1998, s. 33) stwierdza, iż paradygmaty językoznawcze to zespoły „norm, wzorców, reguł postępowania, które zna każdy naukowiec zajmujący się teorią języka”, np. strukturalizm, kognitywizm itd.⁴ Koncepcje źródłowe (tzn. pochodzące z innych dziedzin wiedzy, np. językoznawstwa, psychologii) mogą tym samym wspomóc glottodydaktykę, zaś istniejące poglądy, przejęte z innych dziedzin można, przy zachowaniu krytycznego spojrzenia, twórczo wykorzystywać, gdyż nie są niczym złym, wręcz przeciwnie – stanowią źródło bodźców i wielu inspiracji. Interdyscyplinarność bowiem powoduje rozszerzanie pola badawczego i stanowi znak czasu we współczesnej nauce⁵.

Celem artykułu jest zatem ukazanie znaczenia wiedzy językoznawczej (koncepcji językoznawczych) w procesie nauczania języka polskiego jako obcego. Wydaje się jednocześnie, że spostrzeżenia te można przenieść na proces glottodydaktyczny jako taki, czyli nauczanie każdego języka obcego.

Autorka artykułu używa sformułowania *nauczanie języka polskiego jako obcego*, uwypuklając perspektywę lektora, przy pełnej świadomości i przekonaniu, że proces ten powinien być nakierowany na osobę uczącą się – proces uczenia się / nauczania:

Rysunek 1. *Proces uczenia się / nauczania (elementy i relacje)*

Źródło: Rzeszutko-Iwan (2018)

1. LINGWISTYKA I GLOTTODYDAKTYKA

Zarówno lingwistyka, jak i glottodydaktyka posiadają wspólny przedmiot badań, jakim jest język. Pojęcie to stanowi punkt wyjścia dla całego procesu badawczego obydwu wymienionych dyscyplin naukowych. Różnica zaś dotyczy

⁴ Na temat zmian paradygmatów naukowych, ich współlistnienia, wzajemnych oddziaływań, rodzajów zob. Bobrowski 1998; Popper 2002; Kuhn 2011.

⁵ Szerzej na ten temat por. Duszak 2012; Ożóg 2013; Rzeszutko-Iwan 2015a; Rzeszutko-Iwan 2015b, s. 11–25.

perspektywy oglądu prowadzonych analiz. Punkt ciężkości lingwistycznych dociekań został położony na zdefiniowanie pojęcia i jego opisie, glottodydaktyka natomiast, wychodząc od procesu akwizycji języka, koncentruje się na sposobach jego nauczania (uczenia się).

Nowoczesne metody nauczania (uczenia się) stanowią przełożenie ogólnych teorii przyswajania i nauczania języka obcego na konkretne posunięcia dydaktyczne, skuteczne „z punktu widzenia istotnych dla procesów akwizycji parametrów adresatów, dla których są przeznaczone. Są to więc systemy nauczania skonstruowane w drodze selekcji informacji o przyswajaniu tego języka pod kątem wieku uczniów, poziomu zaawansowania, warunków kształcenia, czasu przeznaczonego na naukę, ich przyszłych potrzeb edukacyjnych i komunikacyjnych, w tym o charakterze specjalistycznym, tradycji kulturowych, etc. Tak pojęte metody nie są względem siebie konkurencyjne, ale komplementarne” (Dakowska 2010, s. 157)⁶. Nowocześnie pojmowane metody nauczania powinny więc odwoływać się do specyfiki przyswajania języka obcego z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb uczących się.

Teoria akwizycji językowej ukazuje mające hierarchiczny charakter uniwersalia dotyczące przyswajania języków: od najbardziej ogólnych, przez subkategorialne (np. według konkretnych języków, grup wiekowych, liczebnych itp.), aż po kwestie indywidualne, właściwe konkretnym osobom. Można w tym miejscu wskazać wybrane modele akwizycji języka, np. gramatyka uniwersalna, model interakcyjny, teoria socjokulturowa. Sposoby akwizycji języka zależą m.in. od aspektów psychicznych, psychologicznych, procesów poznawczych takich jak: postrzeganie podobieństw, różnic, myślenie konkretne i abstrakcyjne, poszukiwanie analogii, prawidłowości, generalizacji, definiowanie, kategoryzowanie, rozwiązywanie problemów, procesy twórcze⁷.

Wybór konkretnych metod nauczania zależy zatem od odpowiedzi udzielonej na poniższe podstawowe pytania:

- 1) co to jest język?
- 2) czym jest język?
- 3) w jaki sposób człowiek uczy się języka?
- 4) po co człowiek uczy się języka?
- 5) jak uczyć języka?

Z przytoczonych pytań bardzo wyraźnie wyłania się zarówno perspektywa koncepcji i teorii językoznawczych, jak i ujęcia glottodydaktyczne.

Poczynając zatem od definiowania przedmiotu nauczania (uczenia się), czyli języka, aż po konkretne posunięcia metodyczne, można wskazać pewne etapy działań, sięgające do:

⁶ Por. też np. Komorowska 2003; Seretny, Lipińska 2005.

⁷ W artykule pominięte zostają różnice pomiędzy przyswajaniem drugiego języka w warunkach naturalnych a sposobami akwizycji w sytuacji zajęć lektoratowych.

1. lingwistyki teoretycznej (konceptje i teorie językoznawcze) – opis przedmiotu nauczania (uczenia się),
2. nauki o przyswajaniu języków obcych – zrozumienie, jak funkcjonują procesy akwizycji języka,
3. praktycznej metodyki nauczania języków obcych – rozumienie procesów akwizycji języka odsyła do wiedzy na temat nauczania, a w konsekwencji umożliwia właściwą dydaktykę, czyli praktyczną naukę języka i tym samym pozwala kontrolować, weryfikować ustalenia teoretyczne – mechanizm sprzężenia zwrotnego.

Po udzieleniu odpowiedzi na pytanie *czym jest język?* (pkt 1), należy postawić pytanie *jak jest przyswajany język (obcy)?* i udzielić teoretycznej odpowiedzi (pkt 2), a następnie poprzez pytanie *jak nauczać języka (obcego)?* zweryfikować zasadność modeli teoretycznych: potwierdzić, zmodyfikować lub zanegować (pkt 3). Krok pierwszy opiera się na teorii językoznawczej (teoriach językoznawczych), krok drugi i trzeci – to glottodydaktyczne działania bazujące zarówno na teorii, jak i na materiale empirycznym. Płaszczyzna zjawisk empirycznych zatem ogranicza, zawęża, modyfikuje teoretyczne modele lingwistyczne (Rzeszutko-Iwan 2018).

W zależności od odpowiedzi udzielonej na pytanie wyjściowe, język jest:

- 1) narzędziem komunikacji,
- 2) środkiem komunikacji,
- 3) zbiorem jednostek,
- 4) systemem,
- 5) odzwierciedleniem i obrazem świata, itd.

Różnie też krystalizuje się jego funkcja, np. służy poznaniu świata, komunikacji⁸, poprzez język dokonuje się wymiana znaczeń, wyrównuje się poziom wiadomości między nadawcą i odbiorcą, buduje porozumienie.

Reasumując, konsekwencje glottodydaktyczne dotyczą tego, co jest obiektem nauczania oraz jaka odmiana języka jest nauczana (ogólna, specjalistyczna itd.). Następnie odpowiedzi na ww. pytania wpływają na sposób nauczania języka (polskiego jako obcego) i przekładają się na konkrety dydaktyczne, a także metodyczne w ramach całych kompleksowych systemów nauczania języka obcego, czyli podejść, np. podejście komunikacyjne, problemowe, zadaniowe.

⁸ Por. m.in. spostrzeżenia Filipiaka (2004, s. 14), który twierdzi, że „celem komunikowania nie jest tylko wyrównywanie poziomu wiadomości między nadawcą i odbiorcą informacji (wymiana znaczeń), ale także budowanie porozumienia, łączności, współudziału (...) – tworzenie wspólnoty”. Zob. ponadto uwagi na temat komunikowania i komunikacji oraz zawartą tu bogatą bibliografię przedmiotu (Rzeszutko-Iwan 2015b, s. 40–47).

2. PRAKTYKA DYDAKTYCZNA JAKO SYNONIM SYNKRETYZMU I RÓŻNORODNOŚCI

Konkretne działania glottodydaktyczne wynikają ze znajomości koncepcji językoznawczych oraz metod dydaktycznych. W niniejszym artykule wskazano na teoretyczne ustalenia XIX- i XX-wieczne oraz obecne, tj. językoznawstwo historyczno-porównawcze, strukturalizm, generatywizm, kognitywizm jako znaczące w badaniach nad językiem. Pominęty został okres prenaukowy do XIX w. Tabela 1 przedstawia wymienione koncepcje i paradygmaty językoznawcze wraz z ich wybranymi cechami, a także przejawy funkcjonowania tych cech w praktyce dydaktycznej.

Tabela 1. *Koncepcje i paradygmaty językoznawcze oraz ich implikacje glottodydaktyczne*

koncepcje i paradygmaty językoznawcze	przykładowe cechy koncepcji i paradygmatów językoznawczych	przejawy przykładowych cech w praktyce glottodydaktycznej
językoznawstwo historyczno-porównawcze, paradygmat indukcyjnistyczny	istnienie języka przodka; przynależność języków do rodzin językowych; istnienie praw językowych (zasady rozwoju języków); historyzm, ewolucjonizm, genetyzm	zwracanie uwagi na podobieństwa i różnice wynikające np. z przynależności do tej samej grupy języków, np. słowiańskich: mleko – молоко, rzeka – река, droga – дорога, sprzężone z prawami językowymi (głównie fonetycznymi), np. pies – psa, sen – snu
strukturalizm, paradygmat weryfikacyjnistyczny	język jako system – związki paradygmatyczne i syntagmatyczne (relacje między znakami w systemie); znak językowy – dwa elementy budowy; język (abstrakcyjny system, społeczny, trwały) a mówienie (konkretne, jednostkowe, momentalne); dystrybucja – zbiór otoczeń (kontekstów), w jakich dany element występuje w tekstach; behawioryzm (koncepcja psychologiczna) – tekst jest albo bodźcem, albo reakcją (tekst jest bodźcem lub reakcją zastępczą); rozgraniczenie pomiędzy statycznym a dynamicznym sposobem patrzenia na zjawiska językowe (diachronia a synchronia)	położenie punktu ciężkości na nauczanie reguł gramatycznych; nauczanie podsystemów języka: fonologicznego, morfologicznego (fleksyjnego, słowotwórczego), składniowego, leksykalnego; wskazywanie, że każdy element systemu pełni określoną funkcję, którą można pokazać na zasadzie opozycji (relacje paradygmatyczne) tych funkcji i elementów w systemie, m. in.: <ul style="list-style-type: none"> • opozycje pomiędzy cechami fonologicznymi, związane z różnicowaniem znaczenia (np. kasa – kasza – Kasia, cześć – sześć; tzw. „łamańce językowe”); • fleksja – funkcje końcówek fleksyjnych; • słowotwórstwo – funkcje formantów, np. -alnia, -arnia, -anie, -enie; • składnia – związki i zależności, np. rzeczownik i czasownik, rzeczownik i przymiotnik, liczebnik i rzeczownik, przed rzeczownikiem: przymiotnik, zaimek, liczebnik, po czasowniku: przysłówek, wyrażenie przymkowe itd. (syntagmy, relacje syntagmatyczne); • leksyka – wyrazy bliskoznaczne, antonimy;

<p>strukturalizm, paradygmat weryfikacjonistyczny (cd.)</p>		<p>stylistyka – badanie systemu zasad, którymi kieruje się nadawca, tworząc teksty, pokazywanie stylów funkcjonalnych i zróżnicowania stylistycznego języka (szeroko rozumiana pragmatyka), ta sama treść może być różnie wyrażona, zatem konkretny styl związany jest z celowym doborem jednostek językowych (względy sytuacyjne, grzecznościowe, perswazyjne itp.); określanie miejsca elementu w tekście bez znajomości jego znaczenia, np. uzupełnianie zdania odpowiednią formą nieznanego wyrazu – można podać jego poprawną formę dzięki znajomości otoczenia, podobieństwu budowy tego słowa do innych; ukazywanie gramatyki jako zbioru procedur odkrywania języka; przedstawianie listy zwrotów i wyrażeń oraz możliwych reakcji na nie (głównie w grupach początkujących); uczenie archaizmów, wyrazów, całych konstrukcji, które wyszły lub wychodzą z użycia albo zaczynają funkcjonować</p>
<p>generatywizm, paradygmat falsyfikacjonistyczny gramatyka generatywno- transformacyjna</p>	<p>język jako nieskończony zbiór zdań przy skończonej liczbie reguł i elementów wyjściowych; zдания jako wynik łączenia lub przekształcania jednostek niższego rzędu</p>	<p>uczenie reguł gramatycznych oraz leksyki wskazywanie na transformacje składniowe, np. podane zdanie twierdzące należy przekształcić na pytanie, przeczenie, zamiana zdań pojedynczych na złożone lub odwrotnie, rozbudowywanie zdań, upraszczanie grup składniowych</p>
<p>kognitywizm, paradygmat postmodernistyczny</p>	<p>pragnienie odpowiedzi na pytanie: jaka jest rola języka w poznaniu świata? metafora podstawą opisu i konceptualizacji, postrzegania świata; rekonstrukcja językowego obrazu świata na podstawie tekstowych połączeń słownych; istnienie kategorii typologicznych, kategorii prototypowych (elementy bardziej lub mniej podobne do prototypu), koncepcja prototypów, teoria zbiorów rozmytych; wartości w języku; koncepcja ram i scenariuszy; nacisk na komunikacyjną funkcję języka</p>	<p>nauczanie metaforyki danego języka, frazeologizmów, stałych połączeń wyrazowych, znaczenia w kontekstach (szeroko rozumiana pragmatyka); przedstawianie serii wyrazów bliskoznacznych, antonimów, grup typu: narzędzia, zwierzęta porządkowanych według kryterium semantycznego itp.; prezentacja wyrazów, zwrotów, wyrażeń wartościujących, nacechowanych aksjologicznie, neutralnych; wskazywanie na konotacje składniowe, czasowniki n-aktantowe; przesunięcie punktu ciężkości z nauczania reguł gramatycznych na sprawność rozumienia ze słuchu oraz mówienia, poszerzanie leksyki</p>

Źródło: opracowanie własne

Przedstawione implikacje glottodydaktyczne ukazują, jak zmieniała się perspektywa uczenia się / nauczania w dydaktyce języka, od edukowania w zakresie strukturalistycznych (systemowych) reguł gramatycznych po obecne kształcenie sprawności. Przy czym bardzo wyraźnie widoczne w praktyce dydaktycznej języka polskiego jako obcego jest równoległe funkcjonowanie, a raczej współistnienie, elementów wszystkich paradygmatów językoznawczych. Traktowanie uczącego się jako odrębnej indywidualnej jednostki zakłada bowiem zgodę na jednoczesne funkcjonowanie różnych metod, niejednorodność metodyczną. Indywidualistyczne podejście zakłada, iż każdy uczący się wymaga innego traktowania. Konsekwencją przyjęcia takiego stanowiska jest eklektyzm metodyczny oraz bazowanie na różnorodności posunięć dydaktycznych, a także świadomość, że czasami nie ma ścisłej granicy między wiedzą naukową a wiedzą intuicyjną.

Glottodydaktyk zna, pamięta, rozumie teorię, czyli ma konkretną wiedzę. Z posiadanej wiedzy wynikają jego umiejętności praktyczne. Potrafi zatem tę wiedzę zastosować w praktyce, analizować, oceniać jej przydatność, a przede wszystkim dokonywać kreacji – świadomego wyboru pewnych elementów oraz włączania do nich własnego *novum*⁹. Działania te korespondują z teorią na temat istoty procesu uczenia / uczenia się, bazującej na ustaleniach prof. Benjamina Blooma (Bloom i in. 1954)¹⁰.

Piramidę Blooma można przedstawić w następujący sposób:

1) **WIEDZA**

TEORIA

ZAPAMIĘTYWANIE – podstawa

ROZUMIENIE – możliwość porównania, przeciwstawiania, opisywania

2) **UMIEJĘTNOŚCI**

PRAKTYKA

STOSOWANIE – umiejętności praktyczne (poprzez bazowanie na wiedzy umiejętność uzupełnienia brakujących informacji, sklasyfikowania)

ANALIZA wiedzy, aż do stwierdzenia „wiem, czego brakuje”

OCENA – swobodne poruszanie się w określonym obszarze wiedzy, usystematyzowanie, synteza, dodanie pierwiastka „ja”

KREATYWNOŚĆ – swobodne poruszanie się w dowolnym obszarze wiedzy, usystematyzowanie, synteza, dodanie pierwiastka „ja”, wytworzenie czegoś własnego, oryginalnego, niepowtarzalnego. (Rzeszutko-Iwan 2016, s. 335–336).

Uczenie / uczenie się przebiega zatem dwuetapowo:

- 1) zdobywanie wiedzy (teoria),
- 2) nabywanie umiejętności (praktyka)¹¹.

⁹ ESOKJ: „Nie ma obecnie na tyle powszechnej, popartej badaniami naukowymi zgodności co do sposobu, w jaki uczymy się, aby jakakolwiek teoria mogła stać się podstawą *Europejskiego systemu opisu*” (podrozdz. 6.2.2 *W jaki sposób uczymy się języka?*), najlepsze rozwiązania to te, które są skuteczne (ESOKJ 2003, s. 124); por. Janowska 2011, s. 143–145.

¹⁰ Autorytet w dziedzinie pedagogiki w USA, już od lat 50. XX w., zm. w 1999 r.

¹¹ Warto zauważyć, że na dwuelementowość modelu wychowania zwracano uwagę już w starożytności. Sofiści mówili o: wiedzy (matematyce, historii, poezji, wiedzy o państwie) oraz praktyce („sprawności w mówieniu”: retoryce, dialektyce, erystyce, synonimice); por. np. Abramowicz 2011, s. 23; Rzeszutko-Iwan 2016, s. 335–337.

Posiadanie wiedzy językoznawczej i świadomości wzajemnego oddziaływania koncepcji pozwala na wybranie z tych paradygmatów najbardziej skutecznych w nauczaniu konkretnych osób elementów w podejściu do języka, np. osoby preferujące systemowość i precyzyjne reguły (dominacja paradygmatu strukturalistycznego), jednostki szukające w języku odbicia kultury (dominacja paradygmatu kognitywistycznego), nastawione na działanie, przekształcenia quasi-matematyczne (dominacja paradygmatu generatywistycznego).

Eklektyzm i postmodernistyczny holizm w naukach pozwala też na odkrywanie poprzednich paradygmatów i wytwarzanie nowej, nastawionej na skuteczność glottodydaktyczną, jakości w procesie nauczania nie tylko języka polskiego jako obcego, ale każdego języka.

Kończąc, można postawić pytanie: czy osoby z różnych kręgów kulturowych i różnych krajów powinno się uczyć w różny sposób? Autorka niniejszego artykułu uważa, że nie, jest przeciwniczką grup jednorodnych pod względem narodowościowym. Praktyka glottodydaktyczna pozwala wskazać pewne typowe zachowania i podobne preferencje w obrębie tych samych nacji, jednak efektywność nauczania w tzw. mieszanych grupach jest znacznie większa. W przypadku grup mieszanych występuje również podwyższona motywacja do nauki języka, który przez członków tejże grupy traktowany jest jako narzędzie ich wzajemnego porozumiewania się i komunikacji. Ucząc, należy zatem uwzględniać jednostkowe potrzeby i oczekiwania, a różnorodność grupy dodatkowo wymaga takiego indywidualistycznego podejścia.

3. ZAKOŃCZENIE

Większość językoznawców akceptuje wypracowany przez semiotykę podział na syntaktykę, semantykę i pragmatykę. I tak jak na przestrzeni lat przenosiły się zainteresowania lingwistów badających język na poszczególne podsystemy języka¹², tak i dzisiaj daje się zauważyć analogiczne przesunięcia w glottodydaktyce. Obecnie w centrum badań lingwistów znajduje się pragmatyka, glottodydaktyczne nauczanie sprawności także pozostaje w kręgu jej zainteresowań. Przesunięcie to objawia się również zastąpieniem generatywistycznej terminologii *kompetencja językowa* terminem *kompetencja komunikacyjna*¹³, wchłaniającym określenie N. Chomsky'ego.

¹² Obecnie: lingwiści badający syntaktykę stanowią 10% badaczy języka, semantykę – 30% i pragmatykę – 60%); 30 lat temu proporcje te były następujące: syntaktyka – 50%, semantyka – 40%, pragmatyka – 10%; zaś 60 lat temu: syntaktyka – 90 %, semantyka – 10%, pragmatyka – 0% (Bobrowscy 2013, s. 13).

¹³ Por. np. Grabias 1994.

Reasumując, glottodydaktyk podchodzi do języka wieloaspektowo. Język bowiem to system (strukturalizm) i należy znać: wzorce odmian, końcówki fleksyjne, kategorie słowotwórcze itp. Język to także narzędzie komunikacji (socio-lingwistyka, pragmatyka), kiedy uczący się jest nastawiony na zdobycie kompetencji komunikacyjnej, prowadzenie skutecznej komunikacji, dostosowanie wypowiedzi do sytuacji itd. Język jawi się jako źródło kultury i wiedzy o świecie (językowy obraz świata, lingwistyka kulturowa), a uczący się poznaje: frazeologizmy, przysłowia, aforyzmy, etc. Zatem nie sposób nie zauważać i nie doceniać znaczenia teorii językoznawczych w metodyce nauczania języków obcych. Glottodydaktyk ma świadomość, iż uczący się dąży do osiągnięcia wysokiej kompetencji w zakresie znajomości nowego języka, tzn. chce nauczyć się go szybko i skutecznie, gdyż uczenie się języka obcego to szczególnie przypadek przyswajania informacji, element komunikacji, w której „Die Grenzen meiner Sprache bedeuten die Granzen meiner Welt”¹⁴ („Granice mojego języka wskazują granice mojego świata”).

BIBLIOGRAFIA

- Abramowicz B., 2011, *U źródeł nowożytnego pluralizmu politycznego: Skąd sofści i co z ich nadejścia wynikało?*, w: D. Walczak-Duraj (red.), *Aksjologiczny i pragmatyczny wymiar współczesnej polityki*, Łódź, s. 13–31.
- Bloom B., Stern G., Stein M., 1954, *Methods in personality assessment*, New York.
- Bobrowscy E. i I., 2013, *Narzędzie formułowania myśli czy środek komunikacji? O dzisiejszych sporach w obrębie filozofii języka i pragmatyki lingwistycznej*, w: M. Karwatowska, A. Siwiec (red.), *Komunikacja. Tradycja i innowacje*, Chełm, s. 13–30.
- Bobrowski I., 1998, *Zaproszenie do językoznawstwa*, Kraków.
- Dakowska M., 2010, *Dydaktyka języków obcych we współczesności*, w: J. Fisiak (red.), *Studia językoznawcze: od językoznawstwa teoretycznego do stosowanego*, Kraków, s. 147–179.
- Duszek A., 2012, *Centra, hybrydy i zmiana społeczno-dyskursywna*, w: T. Piekot, M. Poprawa (red.), *Analiza dyskursu. Centrum – peryferie*, Wrocław, s. 9–25.
- ESOKJ: *Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*, 2003, Warszawa.
- Filipiak M., 2014, *Homo communicans – wprowadzenie do teorii masowego komunikowania*, Lublin.
- Grabias S., 1994, *Język w zachowaniach społecznych*, Lublin.
- Gruza F., 2010, *O statusie, pozycji i zadaniach lingwistyki stosowanej*, w: J. Fisiak (red.), *Studia językoznawcze: od językoznawstwa teoretycznego do stosowanego*, Kraków, s. 121–147.
- Janowska I., 2011, *Podjęcie zadaniowe do nauczania i uczenia się języków obcych*, Kraków.
- Komorowska H., 2003, *Metodyka nauczania języków obcych*, Warszawa.

¹⁴ Autorka niniejszego tekstu opowiada się za tłumaczeniem stwierdzenia Ludwiga Wittgensteina *Die Grenzen meiner Sprache bedeuten die Granzen meiner Welt* jako „Granice mojego języka wskazują granice mojego świata” wobec „Granice mojego języka oznaczają / są granice / granicami mojego świata”, gdyż czasownik wskazywać pozostawia otwarcie perspektywy i nieograniczoność poznania; Wittgenstein 1970; Rorty 2007.

- Kuhn T., 2011, *Struktura rewolucji naukowych*, Warszawa.
- Ożóg K., 2013, *Dawne i nowe w komunikacji językowej przełomu XX i XXI wieku. Napięcie i współistnienie*, w: M. Karwatowska, A. Siwiec (red.), *Komunikacja. Tradycja i innowacje*, Chełm, s. 59–69.
- Popper K., 2002, *Wiedza obiektywna*, Warszawa.
- Rogers M., 1988, *Developments in Applied Linguistics and Language Teaching*, IRAL XXVI 1, s. 1–18.
- Rorty R., 2007, *Wittgenstein i zwrot lingwistyczny*, „Homo Communicativus” nr 1, s. 13–28.
- Rzeszutko-Iwan M., 2014, *Język polski czy polskawy? – kształcenie językowe w dobie zmian językowo-kulturowych*, w: E. Awramiuk (red.), *Z problematyki kształcenia językowego*, t. V, Białystok, s. 135–159.
- Rzeszutko-Iwan M., 2015a, *Limits of Scientific Discourse*, w: *Academic Inter-Genres: between Texts, Contexts and Identities*, A. Duszak, G. Kowalski (red.), Frankfurt am Main, s. 45–61.
- Rzeszutko-Iwan M., 2015b, *Zarys paradygmatu strategii w przestrzeni dyskursu publicznego (przesłuchania sądowe a/i wywiady radiowe)*, Lublin.
- Rzeszutko-Iwan M., 2016, *Pedagogika CLIL, czyli o nauczaniu językowo-przedmiotowym na lekturze języka polskiego jako obcego*, w: W. Próchniak, M. Smoleń-Wawrzusiszyn (red.), *Nauczanie języka polskiego jako obcego. Tradycje i innowacje*, t. 1, Lublin, s. 331–347.
- Rzeszutko-Iwan M., 2018, *Od lingwistyki teoretycznej do lingwistyki stosowanej – znaczenie koncepcji i paradygmatów językoznawczych w procesie glottodydaktycznym*, „Roczniki Humanistyczne KUL”, z. 10: Glottodydaktyka.
- Seretny A., Lipińska E., 2005, *ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego*, Kraków.
- Wittgenstein L., 1970, *Tractatus Logico-Philosophicus*, Warszawa.

Małgorzata Rzeszutko-Iwan

LINGUISTICS, GLOTTODIDACTICS, DIDACTIC PRACTICE – THE ROLE OF LINGUISTIC THEORIES IN THE GLOTTODIDACTIC PROCESS

Keywords: glottodidactics, interdisciplinarity, language

Summary. The aim of the article is to present the importance of linguistic knowledge (linguistic concepts) in the process of teaching Polish as a foreign language. The awareness of its own identity as a science allows glottodidactics to make a sensible interaction with related areas. Concepts originating from other fields of knowledge, e.g. linguistics and psychology, are the source of stimuli and inspiration; they support glottodidactics. Interdisciplinarity causes the expansion of the research field and is a sign of time in modern science. Both linguistics and glottodidactics have a common subject of research, which is language. The difference concerns the perspective of the analysis being carried out: the definition of the concept and its description and teaching (learning) methods. Glottodidactics approaches the language from multiple angles. Language is a system, a tool of communication, a source of culture and knowledge about the world. Therefore, it is impossible to underestimate the importance of linguistic theories in the methodology of teaching foreign languages.